

Az ISRE 2400-as standard elméleti keretei és gyakorlati aspektusai

Tartalom

Bevezetés.....	2
I. Átfogó szabályok.....	3
1. A standard célja	3
2. Releváns követelmények.....	5
3. Minőségellenőrzés a megbízás szintjén	8
II. Az ISRE 2400 standard szerinti átvilágítás folyamata	9
1. Az átvilágítási megbízások elfogadása.....	10
2. Az átvilágítási munka tervezése	14
3. Az átvilágítási munka végrehajtása	16
4. Az átvilágítás lezárása	21
5. Az átvilágításról szóló átvilágítási jelentés készítése	22
III. Átvilágítási jelentés minta	27
IV. Szakirodalom	29

Az ISRE 2400-as standard elméleti keretei és gyakorlati aspektusai

Készítették: Killik László és Madarasiné dr. Szirmai Andrea

Bevezetés

Az Accountancy Europe 2021. évi felmérése szerint, amely felöleli az EU 27 országát, az Egyesült Királyságot, Norvégiát, Svájcot, Törökországot és Izlandot, Magyarország a negyedik legalacsonyabb árbevételi küszöböt rendeli a kötelező könyvvizsgálatokhoz. A skandináv országokban és Máltán határoztak meg ettől alacsonyabb küszöbértékeket. A 2025. évtől hatályos 600 millió Ft árbevétel küszöb ezen a képen lényegében nem változtat.

A téma nemzetközi és hazai szakirodalmát (FEE 2009, ICAEW 2009, IASSB 2012, IFAC 2013, IFAC 2014, ICAEW 2019, Accountancy Europe 2021) tanulmányozva megállapítható, hogy mind a szabályozókat, mind a szakmát évtizedek óta foglalkoztatja annak a kérdése, hogy milyen vállalati körre terjedjen ki a jogszabályi alapon kötelező teljes bizonyosságot nyújtó audit és milyen más támogató jellegű könyvvizsgálati szolgáltatás nyújtható a kötelező audit alá nem eső cégeknek.

Egy jónéhány évvel ezelőtti ICAEW (ICAEW 2009) felmérés szerint a kötelező könyvvizsgálatokon túli szolgáltatások, így az átvilágítás is különböző aspektusokat hozhat be a gazdálkodó egység működésébe és több előnnyel járhat, mint például:

- A hitelképességi döntéseket befolyásoló információk széles köre hatással van a kis-és középvállalkozások (kkv) működésére,
- Az információk hiánya csökkenti a hitelek elérhetőségét, így az átvilágítás ezen a helyzeten segíthet,
- A kkv-k és pénzügyi kimutatásainak felhasználói értékelik a korlátozott bizonyosságot adó szolgáltatás eredményeit,
- A kkv döntéshozói értékelik a független szakértői, azaz könyvvizsgálói bevonást.

Az oktatási anyag célkitűzése

Ezen gondolatok mentén jelen szakmai anyagban az ISRE 2400 Múltra vonatkozó pénzügyi kimutatások átvilágítására szóló megbízások nemzetközi standardját tekintjük át.

Bemutatjuk az ISRE 2400 standard lényegi elemeit, az átvilágítás folyamatát és teendőit, összevetjük a teljes bizonyosságot nyújtó könyvvizsgálattal. Ezentúl különböző helyzeteket felvetve átgondoljuk, mikor javasolt az átvilágítási standard alkalmazása és elemezzük alkalmazásának előnyeit és kockázatait.

Ugyanakkor nem törekszünk arra, hogy a kellő bizonyosságot nyújtó könyvvizsgálatokból már tudott és alkalmazott folyamatokat, elvárásokat és teendőket teljes mélységében ismertessük.

I. Átfogó szabályok

1. A standard célja

A standard célkitűzésének megfogalmazása során rögtön azzal szembesülünk, hogy az átvilágítás célja nem a kellő bizonyosság, hanem a **korlátozott bizonyosság** megszerzése.

A korlátozott bizonyosság „a megszerzett bizonyosság olyan szintje, amikor a megbízás kockázata a megbízás körülményei között elfogadható szintre csökkentett – de ahol ez a kockázat nagyobb, mint a kellő bizonyosságot nyújtó szolgáltatásokra szóló megbízásnál -, amely az ISRE 2400 standarddal összhangban kifejezett következtetés alapját képezi. **A bizonyítékgyűjtő eljárások jellegének, ütemezésének és terjedelmének kombinációja legalább elegendő a könyvvizsgáló számára ahhoz, hogy érdemleges szintű bizonyosságot szerezzen.** Ahhoz, hogy érdemleges legyen, a könyvvizsgáló által szerzett bizonyosság szintje valószínűleg erősíti a célzott felhasználók bizalmát a pénzügyi kimutatások tekintetében.” (ISRE 2400, 17. bekezdés f. pont)

Azaz a könyvvizsgáló célja az átvilágítás során alkalmazott eljárásokat elvégezve – ezekről részletesen a későbbiekben lesz szó – korlátozott bizonyosságot szerezzen arról, hogy **a pénzügyi kimutatások egésze mentes-e a lényeges hibás állításoktól**, amely lehetővé teszi a könyvvizsgáló számára következtetés levonását arra vonatkozóan, jutott-e tudomására bármi, ami miatt úgy gondolja, hogy **a pénzügyi kimutatásokat nem minden lényeges szempontból a vonatkozó pénzügyi beszámolási keretelvekkel összhangban készítették el**, és így jelentést készítsen a pénzügyi kimutatások egészéről az ISRE 2400 standardban előírtak szerint.

Amennyiben nem szerezhető korlátozott bizonyosság és a korlátozott következtetés nem elegendő az adott körülmények között, akkor a standard megköveteli, hogy a könyvvizsgáló vagy utasítsa vissza következtetés befoglalását a megbízásra vonatkozóan kibocsátott jelentésbe, vagy adott esetben lépjen vissza a megbízástól, ha vonatkozó jogszabály vagy szabályozás értelmében lehetséges a visszalépés.

A gazdálkodó egység bizonyos típusai pénzügyi kimutatásainak átvilágítására helyi jogszabályok vagy szabályozások és kapcsolódó beszámolási követelmények is vonatkozhatnak. Az ISRE 2400 standard nem ír felül a pénzügyi kimutatások átvilágítását szabályozó jogszabályokat és szabályozásokat. Amennyiben a standard és az átvilágításra vonatkozó jogszabályok között eltérés mutatkozik, akkor csak a jogszabályokkal és szabályozásokkal összhangban végzett átvilágítás nem felel meg automatikusan az ISRE 2400 standardnak.

Gyakorlati megfontolások

Az átvilágítási megbízások gyakorlati jelentősége abban áll, hogy a könyvvizsgáló a standardban előírt eljárásokkal korlátozott bizonyosságot szerez a pénzügyi kimutatások egészéről. A következtetés formája is különbözik: a könyvvizsgáló negatív megfogalmazásban nyilatkozik („semmi nem jutott tudomásunkra, ami arra utalna, hogy...”).

A bizonyosságot nyújtó szolgáltatások célja, hogy a könyvvizsgáló olyan következtetést fogalmazzon meg, amely növeli a felhasználók bizalmát a vizsgált információ iránt. A gyakorlatban a felhasználók sokszor hajlamosak az átvilágítást könyvvizsgálatként értelmezni.

A könyvvizsgáló felelőssége, hogy világosan kommunikálja a különbséget: az átvilágítás nem a hibamentesség igazolását, hanem annak megállapítását jelenti, hogy a végzett eljárások alapján nem merült fel olyan körülmény, amely kétségbe vonná a beszámoló megbízhatóságát. A Nemzetközi keretelvek bizonyosságot nyújtó szolgáltatásokra szóló megbízásokhoz (a továbbiakban: Keretelvek) szerint a könyvvizsgáló következtetése akkor tölti be valódi szerepét, ha segíti a felhasználókat abban, hogy megalapozottabban értékelhessék a vizsgálat tárgyát képező információkat.

A Keretelvek által használt „vizsgálat tárgya” fogalom általános érvényű: egy bizonyossági szolgáltatás tárgya lehet például pénzügyi kimutatás, különféle kimutatások vagy jelentések, de akár folyamat, belső ellenőrzési rendszer vagy más pénzügyi információ is.

Az ISRE 2400 (felülvizsgált) standard alkalmazási területe ezen belül a múltra vonatkozó pénzügyi kimutatások átvilágítása – tehát az esetek döntő többségében a vizsgálat tárgyat pénzügyi beszámoló alkotja. A továbbiakban a „vizsgálat tárgya” alatt a könnyebb érthetőség érdekében pénzügyi beszámolót értünk, de fontos tudni, hogy ez a fogalom tágabb körű, és más típusú információkra is kiterjedhet.

A bizonyossági szolgáltatások különböznek abban, hogy milyen mértékű bizalmat képesek megalapozni.

A Keretelvek két szintet különböztet meg:

- **Kellő bizonyosság**, amely esetén a könyvvizsgáló pozitív formában nyilatkozik - pl. „a pénzügyi beszámoló minden lényeges szempontból megbízható és a vonatkozó keretelvek szerint készült”,
- valamint **korlátozott bizonyosság**, amikor a következtetés negatív formában jelenik meg - pl. „semmi nem jutott a tudomásunkra, ami arra utalna, hogy...”.

Ez a megfogalmazás tükrözi a korlátozott bizonyossági szintet: a könyvvizsgáló nem állítja, hogy a kimutatások hibátlanok, csupán azt közli, hogy az elvégzett eljárások alapján nem talált olyan körülményt, ami kétségbe vonná azok megfelelőségét.

Ez a különbség a következtetés formájában a gyakorlatban is jelentős: a felhasználóknak fontos megérteniük, hogy a negatív formájú korlátozott bizonyosságú következtetés nem jelent alacsonyabb minőséget, hanem más módszertani megközelítést és bizonyossági szintet tükröz.

A bizonyosság akkor tekinthető érdemlegesnek, ha az nem csupán elvi, hanem valós bizalomerősítő hatással bír a felhasználók számára – vagyis a könyvvizsgáló munkája ténylegesen segíti őket a pénzügyi beszámoló megítélésében.

Bizonyossági szintek a könyvvizsgálati és kapcsolódó szolgáltatásokban:

Szolgáltatás típusa	Bizonyosság szintje	Következtetés formája és jellege
Megállapodás szerinti eljárások	Nincs bizonyosság	Nincs következtetés – jelentés a ténymegállapításról
Átvilágítás	Korlátozott bizonyosság	Negatív következtetés („semmi nem jutott tudomásunkra...”)
Könyvvizsgálat	Kellő bizonyosság	Pozitív vélemény („a pénzügyi kimutatások megfelelnek...”)

Fontos hangsúlyozni, hogy az ISRE 2400 (felülvizsgált) kizárólag a **múltra vonatkozó pénzügyi kimutatások** átvilágítására alkalmazható. Nem használható előrejelzésekre, költségvetésekre, nem pénzügyi adatokra vagy más egyedi jelentésekre – ezek külön megbízási típusok alá tartoznak (pl. ISAE 3000). Ez az elhatárolás különösen lényeges akkor, ha a megbízó más típusú információról szeretne megerősítést kapni: ilyen esetekben a könyvvizsgálónak mindig mérlegelnie kell, hogy az adott információ valóban az ISRE 2400 (felülvizsgált) alkalmazási körébe esik-e.

2. Releváns követelmények

Az átvilágítási standard, azonosan az ISA átfogó szemléletével és elvárásaival, megfogalmazza a releváns követelményeknek (18-23. bekezdések) való megfelelés szabályát, ideértve:

- az IESBA -kódexben megfogalmazott etikai alapelveknek és követelményeknek való megfelelést;
- szakmai szkepticizmus fenntartását;
- szakmai megítélés alkalmazását.

A **szakmai megítélést** különösen hangsúlyosnak tartja a standard az átvilágítási megbízás megfelelő végzése szempontjából. Ez megnyilvánulhat már a könyvvizsgálói munka legelső lépésekor, amikor a könyvvizsgálónak meg kell tudnia ítélni, hogy az adott gazdálkodó egység adott helyzetére, felkérésére alkalmazható-e a jelen átvilágítási standard.

Ezen túlmenően szakmai megítélés indokolt tulajdonképpen az átvilágítási folyamat egészében:

- a lényegesség megítéléséhez,
- az eljárások jellegének, ütemezésének és terjedelmének meghatározásához,
- a bizonyítékok értékeléséhez, hogy azok a megbízás körülményei között elfogadható szintre csökkentetik-e a megbízás kockázatát,
- a vezetés megítéléseinek felméréséhez,
- a pénzügyi kimutatások készítése során alkalmazott becslések észszerűségeinek értékeléséhez,
- a következtetés kialakításához.

A szakmai megítélés alkalmazásának alapját jelenti az adott gazdálkodó egység előző üzleti éveinek megismerése, a gazdálkodó egység környezetének, üzletmenetének és a számviteli információs rendszerének, belső kontrolljainak ismerete és értékelése.

Attól, hogy az átvilágítás nem egy kellő bizonyosságú végeredményt adó könyvvizsgálati munka, ugyanúgy elvárt a könyvvizsgáló megfelelő szakmai tudása, készségei és kompetenciái, valamint a munkacsoportban végzett közös munka, a szakmai egyeztetések és a szakmai megítélés folyamatának és eredményeinek dokumentálása is.

„A szakmai megítélés annak alapján értékelhető, hogy a meghozott megítélés a bizonyosságot nyújtó és számviteli elvek kompetens alkalmazását tükrözi-e és megfelelő-e a könyvvizsgáló számára a jelentésének dátumáig ismert tények és körülmények fényében, továbbá összhangban van-e ezekkel. A szakmai megítélés nem alkalmazható olyan döntések igazolásaként, amelyeket máskülönben nem támasztanak alá a megbízás tényei és körülményei vagy a megszerzett bizonyítékok.” (ISRE 2400, A24-25)

Gyakorlati megfontolások

A könyvvizsgálat és az ISRE 2400 (felülvizsgált) szerinti átvilágítás nem csupán módszertani különbségekben tér el egymástól. Eltér a szolgáltatás célja, a nyújtott bizonyosság szintje, a könyvvizsgáló szakmai felelőssége, valamint az, hogy milyen gazdasági vagy jogi környezetben alkalmazhatók. A két szolgáltatás nem felcserélhető, és nem választhatók szabadon egymás helyett – eltérő döntési helyzetekhez illeszkednek.

A választás kulcsa az, hogy a döntés milyen kockázatokkal jár, és azokat milyen módon fedezik. Ha a döntés kockázatát kizárólag a pénzügyi beszámoló hitelessége képes mérsékelni, akkor a szükséges kellő bizonyosságot a könyvvizsgálat adja. Ha azonban a kockázatok más módon is lefedhetők – például a menedzsment felelősségvállalásával, szerződéses garanciákkal egy felvásárlásnál, vagy fedezetekkel és biztosítékokkal egy hitelnyújtásnál –, akkor a döntés előkészítésére az ISRE 2400 szerinti átvilágítás is megfelelő lehet.

Nem véletlen ugyanakkor, hogy például egy átvilágítást követő befektetési döntés után gyakran előírják a könyvvizsgálatot. Ettől a ponttól kezdve ugyanis a döntéshozók már jellemzően kizárólag a pénzügyi beszámoló adataira támaszkodnak, további fedezetek nélkül, így a hosszú távú bizalom alapját csak a könyvvizsgálat képes biztosítani.

A könyvvizsgálat alkalmazásának egyik jellemző esete, amikor jogszabály írja elő a kötelezettséget. A könyvvizsgálatra vonatkozó értékhatárok nem önkényesek: céljuk, hogy ott, ahol a gazdálkodó működése jelentős gazdasági, pénzügyi vagy társadalmi kockázattal jár más szereplők számára is, a beszámoló megbízhatósága ellenőrzött és alátámasztott legyen. Minden más esetben a könyvvizsgáló és a megbízó közösen mérlegeli, hogy elegendő lehet-e az átvilágítás keretében nyújtott korlátozott bizonyosság.

Az alábbi két táblázat ehhez nyújt eligazítást.

Táblázat 1 – Amikor a könyvvizsgálat indokolt (kellő bizonyosság szükséges)

Döntési helyzet	Mi a kockázat könyvvizsgálat nélkül?	Miért szükséges a könyvvizsgálat?
Banki hitelnyújtás vagy hitelkeret elbírálása más fedezet nélkül	A bank hibás adatok alapján túlzott hitelkeretet adhat, vagy nem észleli a pénzügyi kockázatokat.	Az auditált beszámoló megalapozza a hitelbírálatot.
Tulajdonos osztalékról vagy tőkeemelésről dönt	Téves nyereségadatok alapján fizetett osztalék veszélyezteti a sajáttőke követelményeket és ezzel a hitelezők biztonságát.	Auditált adatok biztosítják a döntések megalapozottságát, különösen több tulajdonos esetén.
Adóhatóság az adóalap megállapításánál a beszámolóra támaszkodik	Hibás adatok alapján helytelen adóalap keletkezhet, ami szankcióhoz vezethet.	Az auditált beszámoló védelmet nyújt ellenőrzés esetén, és megalapozza az adózás előtti eredményt.

Táblázat 2 – Amikor az ISRE 2400 (felülvizsgált) szerinti átvilágítás megfelelő lehet (korlátozott bizonyosság elegendő)

Helyzet	Miért lehet elegendő az ISRE 2400 (felülvizsgált) szerinti átvilágítás?
A csoportkönyvvizsgáló egy komponens pénzügyi információjának átvilágítását kéri	Az ISRE 2400 (felülvizsgált) szerinti átvilágítás strukturált, független képet adhat a komponensről, amikor a csoportkönyvvizsgáló nem tartja szükségesnek teljes körű audit elvégzését.
Nem kötelező a könyvvizsgálat, és a külföldi tulajdonos nem ismeri a magyar szabályokat	A korlátozott bizonyosság is elegendő lehet ahhoz, hogy megerősítést kapjon: nincs nyilvánvaló eltérés a beszámolóban.
Egy befektető céget vásárolna, és ellenőrizni szeretné a beszámoló megbízhatóságát	Az átvilágítás gyors, strukturált képet adhat arról, hogy a beszámoló összhangban van-e a valós működéssel.
Egy kis nonprofit szervezet a transzparencia növelésére törekszik	Az átvilágítás alacsonyabb költséggel biztosít külső rálátást, ami a partnerek bizalmát növeli.
Új ügyvezető vagy pénzügyes érkezik, aki a korábbi évek beszámolóiról szeretne megbizonyosodni	Az átvilágítás segíti a gyors helyzetértékelést, anélkül hogy teljes auditot kellene elvégezni.

A táblázatban összegyűjtött helyzetek az anyagkészítő saját szakmai tapasztalatai alapján a leggyakrabban előforduló átvilágítási megbízások közé tartoznak. Ezek az esetek jól szemléltetik, hogy az ISRE 2400 (felülvizsgált) szerinti átvilágítás mikor jelenthet megfelelő és arányos megoldást a felek számára. Az ilyen típusú megbízások közös jellemzője, hogy a teljes körű könyvvizsgálatnál egyszerűbb, de mégis független és strukturált külső visszajelzésre van igény. Az átvilágítás így gyakorlati hidat képez a megbízó igényei és a könyvvizsgálói szakértelem között, hozzájárulva a döntéshozatalhoz, a bizalom erősítéséhez vagy a transzparencia növeléséhez.

Különösen gyakori helyzet a csoportkönyvvizsgálatokban, amikor a csoport könyvvizsgálója a komponensek pénzügyi információinak átvilágítását kéri. Az ISRE 2400 (felülvizsgált) A54. bekezdése is utal arra, hogy a komponensek átvilágítása a standard szerint is elvégezhető, amennyiben a csoportkönyvvizsgáló nem tartja szükségesnek teljes körű könyvvizsgálat elvégzését. Ilyen esetben előfordulhat, hogy a csoportkönyvvizsgáló további, kiegészítő eljárásokat is meghatároz az átvilágítást végző könyvvizsgáló számára.

Amennyiben azonban a komponens pénzügyi kimutatásainak könyvvizsgálója egyben a csoportkönyvvizsgáló is, az elvégzett munka nem tekinthető ISRE 2400 szerinti átvilágításnak. Ilyen helyzetben a komponens információinak értékelése a csoportkönyvvizsgálat részét képezi, és nem különálló átvilágítási megbízásként valósul meg.

A könyvvizsgáló szakmai kötelessége, hogy segítse a megbízót a szolgáltatás megválasztásában, és világosan kommunikálja a korlátozott bizonyosság erejét és határait. Így biztosítható, hogy az adott megbízás nemcsak szabályos, hanem a gazdasági valósághoz is illeszkedő legyen.

3. Minőségellenőrzés a megbízás szintjén

Az átvilágítási könyvvizsgálati munka során is be kell tartani az általános minőségellenőrzési szabályokat és alkalmazni kell a könyvvizsgáló társaság ISQM szerinti szabályzatát (24-28. bekezdések).

A megbízásért felelős partnernek:

- rendelkeznie kell megfelelő szakértelemmel,
- megfelelő tudással, kompetenciákkal és képességekkel rendelkező munkacsoportot kell felállítania és működtetnie,
- meg kell győződnie és biztosítania kell, hogy a munkacsoport tagjai megfelelnek a releváns etikai követelményeknek,
- felelősséget kell vállalnia a megbízás átfogó minőségéért,
- a standard és az átvilágításhoz kapcsolódó egyéb jogszabályok és követelmények megfelelően történő irányításáért, felügyeletéért, tervezéséért és végrehajtásáért,
- a könyvvizsgálói jelentés megfelelőségéért,
- a megfelelő eljárások elvégzéséért a megbízás elfogadása, a végrehajtása és levont következtetések vonatkozásában,
- a minőség-ellenőrzés kapcsán figyelembe kell vennie a minőség-ellenőrzés figyelemmel kísérési folyamatának eredményeit, ahogyan azokat a könyvvizsgáló társaság (és adott esetben a hálózatba tartozó más társaság) által megosztott legutóbbi információk bizonyítják, valamint, hogy az adott információkban jelzett hiányosságok hatással lehetnek-e az átvilágítási megbízásra.

A megbízás elfogadását követően, ha a megbízásért felelős partner olyan információt szerez, amely miatt a társaság visszautasította volna a megbízást, ha az adott információ korábban rendelkezésre állt volna, a megbízásért felelős partnernek azonnal kommunikálnia kell ezt az információt a társaság felé, hogy a társaság és a megbízásért felelős partner megtehessek a szükséges lépéseket.

Gyakorlati megfontolások

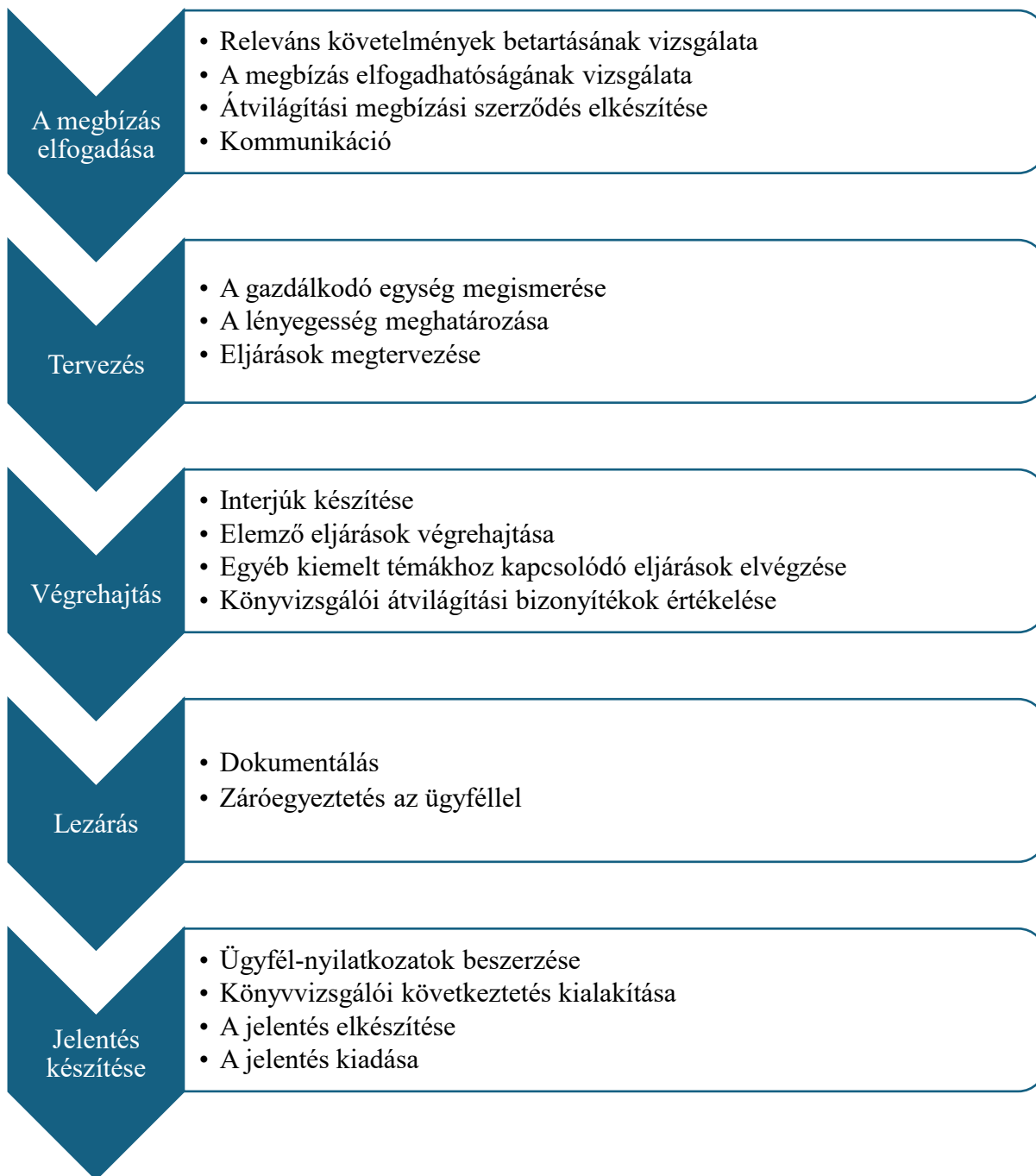
Amennyiben a könyvvizsgáló átvilágítási megbízást vállal, biztosítania kell, hogy az ilyen típusú szolgáltatás a társaság minőségirányítási rendszerében (MIR) is szabályozott legyen. A MIR nem korlátozódik kizárólag a könyvvizsgálati megbízásokra, ki kell terjednie minden bizonyosságot nyújtó szolgáltatásra, így az átvilágításokra is.

A megbízásért felelős partnernek meg kell győződnie arról, hogy a MIR-ben rögzített elvek és eljárások ténylegesen érvényesülnek a konkrét átvilágítás során. Ez magában foglalja az etikai és függetlenségi megfelelés dokumentált ellenőrzését, a munkacsoport tagjainak kompetenciájáról szóló nyilatkozatok meglétét, valamint annak biztosítását, hogy a megbízás elfogadására vonatkozó előírásokat a gyakorlatban is végrehajtják.

Példa: Egy könyvvizsgáló társaság átvilágítási megbízást vállalna egy nonprofit szervezetnél. A megbízásért felelős partner a megbízás elfogadása előtt ellenőrzi, hogy a MIR-ben szabályozott etikai megfelelési nyilatkozatokat minden munkatárs kitöltötte, a függetlenségi kockázatokat azonosították és dokumentálták, valamint a társaság által előírt elfogadási űrlapot is megfelelően kitöltötték. Csak ezt követően erősíti meg a megbízás elfogadását. A dokumentációnak tartalmaznia kell annak bizonyítékait, hogy a megbízás elfogadására a MIR-ben előírt eljárások szerint került sor.

II. Az ISRE 2400 standard szerinti átvilágítás folyamata

A standard alapján az átvilágítási folyamat a következőképpen írható le:

1. Az átvilágítási megbízások elfogadása

- Releváns követelmények betartásának vizsgálata
- A megbízás elfogadhatóságának vizsgálata
- Átvilágítási szerződés elkészítése
- Kommunikáció

Az átvilágítási megbízás elfogadására vonatkozó szabályok összhangban vannak az ISA 210. Megegyezés a könyvvizsgálati megbízások feltételeiről standarddal.

Az ISRE 2400 standard azzal kezdi az elfogadásra vonatkozó szabályozást, hogy megfogalmazza, **mikor nem fogadható el a megbízás** (29. bekezdés):

- a. ha **nem racionális a megbízás célja**, mert például korlátozott a könyvvizsgáló hatóköre, vagy mert a megbízás célja valamely jogszabály vagy egyéb szabályozási megfelelés követelményeinek teljesítése, amely a pénzügyi kimutatások könyvvizsgálatát (és nem átvilágítását) írja elő.
- b. ha a könyvvizsgáló nincs meggyőződve arról, hogy egy **átvilágítási megbízás megfelelő lenne** az adott körülmények között; ilyenkor elemezni kell, hogy a kellő bizonyosságot nyújtó könyvvizsgálat vagy egyéb könyvvizsgálati szolgáltatás megfelelő-e az adott körülményekre.
- c. ha a **releváns etikai és függetlenségi követelmények teljesülése nem biztosított**.
- d. ha a könyvvizsgálónak alapos oka van feltételezni, hogy az átvilágítás végrehajtásához szükséges információk nem állnak majd rendelkezésre vagy nem lesznek megbízhatóak – például mert a számviteli nyilvántartásokat nagymértékben pontatlannak vagy hiányosnak tartja.
- e. ha a könyvvizsgálónak oka van **kételkedni a vezetés tisztességében** annyira, hogy az valószínűleg érinti az átvilágítás megfelelő végrehajtását. Ezért a megbízás elfogadását és megtartását megelőzően fel kell mérni a főbb tulajdonosok, a kulcspozícióban lévő vezetők és az irányítással megbízott személyek tisztességét, valamint a jelenlegi (vagy egy korábbi) átvilágítási megbízás alatt felmerült jelentős ügyek és azoknak a kapcsolat folytatására vonatkozó kihatásait.
- f. ha a vezetés vagy az irányítással megbízott személyek olyan korlátozást írnak elő a könyvvizsgáló munkájának hatókörére, amely várhatóan a pénzügyi kimutatásokról szóló következtetés visszautasításához vezetne.

Ha az **átvilágítási megbízás elfogadásának előfeltételeinek érvényesüléséről a könyvvizsgáló nincs meggyőződve** és az érvényesülés érdekében nem lehet megfelelő változásokat eszközölni (30. bekezdés). Ilyen előfeltételek:

- a könyvvizsgáló meghatározza, hogy a pénzügyi kimutatás készítésének alapjai és keretei megfelelőek-e, azaz az adott jogszabályi előírások alapján készültek, figyelembe vették, ha speciális célú pénzügyi kimutatás készült. Például az adott vállalkozás helyesen a Számviteli törvény előírásait alkalmazza egyszerűsített éves beszámolójának készítéséhez és általános célú pénzügyi kimutatásnak minősül.

- a pénzügyi kimutatás és az átvilágítás eredményeit felhasználók (érintettek) megismerése
- a könyvvizsgáló rendelkezik a vezetés beleegyezésével, amely szerint a vezetés érti és elismeri felelősségét a pénzügyi kimutatások keretelvekkel összhangban történő elkészítéséért, a belső kontrollok működtetéséért, a megfelelő számviteli politikák és becslések alkalmazásáért, valamint a könyvvizsgálónak az átvilágítás elvégzéséhez szükséges információk biztosításáért.

Ha a megbízás elfogadása után kerül feltárára, hogy a könyvvizsgáló nincs meggyőződve az előfeltételek bármelyikéről, akkor ezt egyeztetni kell a vezetéssel vagy az irányítással megbízott személyekkel. Döntésre kell jutni arra vonatkozóan, hogy megoldható-e a helyzet, folytatható-e a megbízás és ha szükséges hogyan kell kommunikálni az ügyet a könyvvizsgáló jelentésében.

Amennyiben az adott joghatóság szabályozza az átvilágítást és az arról készülő jelentés tartalmát, előfordulhat, hogy az ISRE 2400 standardtól jelentősen eltérő felépítést vagy tartalmat ír elő a jelentésre vonatkozóan. Ilyenkor a könyvvizsgálónak értékelnie kell, hogy a felhasználók esetleg félreérthetik-e a pénzügyi kimutatások átvilágításából szerzett bizonyosságot, és ha igen, a átvilágítási jelentésbe foglalt további magyarázat csökkentheti-e a lehetséges félreértést. Ha a magyarázatokkal a félreértés nem csökkentheti a lehetséges félreértést, akkor az átvilágítási megbízás nem fogadható el, kivéve, ha az elfogadást jogszabály vagy szabályozás írja elő. Ekkor azonban az elvégzett átvilágítás nem az ISRE 2400 standard alapján történt, így jelen standardra a könyvvizsgáló jelentésében nem hivatkozhat.

Természetesen az átvilágítás végrehajtását megelőzően a feleknek ***meg kell egyeznie a megbízás feltételeiről*** (36-37. bekezdések). Magyarországon írásbeli szerződést kell kötni és az ISRE 2400 standard alapján a megbízási szerződésnek legalább az alábbiakat kell tartalmaznia:

- a) a pénzügyi kimutatások célzott felhasználása és terjesztése, valamint adott esetben a felhasználás és terjesztés bármilyen korlátozása,
- b) a vonatkozó pénzügyi beszámolási keretelvek azonosítása,
- c) az átvilágítási megbízás célja és hatóköre,
- d) a könyvvizsgáló felelősségei,
- e) a vezetés felelősségei,
- f) kijelentés, miszerint a megbízás nem könyvvizsgálat és a könyvvizsgáló nem bocsát ki könyvvizsgálói véleményt a pénzügyi kimutatásokra vonatkozóan,
- g) a könyvvizsgáló által kibocsátandó jelentés várható formájára és tartalmára vonatkozó hivatkozás, és egy kijelentés, hogy lehetnek olyan körülmények, amelyek között a jelentés eltérhet a várt formától és tartalomtól.

Ezen túlmenően a standard megemlíti egyéb tartalmakat, amelyek a szerződésbe foglalhatók. Például:

- szakértők, más könyvvizsgálók bevonása,
- ha volt előző könyvvizsgáló, a vele történő kapcsolatfelvétel,
- annak a ténye, ha egy átvilágítási megbízás nem elégíti ki semmilyen jogszabályi kötelezettségen alapuló vagy harmadik fél által támasztott, könyvvizsgálatra vonatkozó követelményt,
- annak lefektetése, hogy a vezetés írásbeli nyilatkozatokat ad majd a könyvvizsgálónak,
- annak megerősítése, hogy a vezetés tájékoztatja a könyvvizsgálót az olyan tényekről, amelyek hatással lehetnek a pénzügyi kimutatásokra, és amelyek a könyvvizsgáló jelentésének a dátuma és a pénzügyi kimutatások nyilvánosságra hozatalának dátuma közötti időszak alatt juthatnak a vezetés tudomására. Ez a kötelezettség elsősorban akkor releváns, ha a pénzügyi kimutatásokat

ténylegesen nyilvánosságra hozzák. Az általunk ismert esetekben, ahol átvilágítási megbízásra kerül sor, a kimutatások jellemzően nem kerülnek nyilvánosságra.

Amennyiben ismétlődő átvilágítási megbízásról van szó, akkor értékelni kell a körülmények változásait, valamint, hogy ezek alapján továbbra is elfogadható-e a megbízás és hogy indokolt-e a megbízási feltételek módosítása. Érdemes áttekinteni a következőket:

- van-e arra utaló jelzés, hogy a vezetés félreérti az átvilágítás célját és hatókörét,
- módosult-e a megbízás tartalma vagy feltétele,
- a gazdálkodó egység tulajdonosi körében, vezetésében, tevékenységében, szabályozási környezetében vagy éppen pénzügyi beszámolási keretelvében milyen változások történtek.

Észszerű indok, amelyek nem eredményezik az átvilágítás hatókörének és céljának vagy a könyvvizsgáló munkájának korlátozását, esetén a megbízás feltételei változhatnak, ekkor ezeket az írásbeli szerződésben rögzíteni kell és a feleknek el kell fogadniuk. Előfordulhat, hogy a feltételek változásai azt eredményezik, hogy az már nem felel meg az átvilágítási megbízásnak, hanem más megbízási típusra vagy kapcsolódó szolgáltatásra szükséges a szerződés módosítása. Ilyenkor ezeket a más eseteket az eredeti átvilágítási megbízástól és az abban elvégzett eljárásoktól elkülönítetten kell kezelni, és a más típusú megbízás vagy kapcsolódó szolgáltatás jelentése az eredeti átvilágítási megbízásra és annak eljárásaira való hivatkozást nem tartalmaz.

„Az átvilágítási megbízás folyamán a könyvvizsgálónak időben **kommunikálnia kell** a vezetés vagy az irányítással megbízott személyek felé, az adott esetnek megfelelően, az átvilágítási megbízást érintő minden ügyet, amely a könyvvizsgáló szakmai megítélése szerint elegendő fontosságú ahhoz, hogy igényt tartson a vezetés vagy az irányítással megbízott személyek figyelmére, az adott esetnek megfelelően.” (42. bekezdés)

Amennyiben a gazdálkodó egységnél nem ugyanazon személyek felelősek a gazdálkodó egység vezetéséért és irányításáért, és a vezetés felelős a kommunikációért, ez még nem mentesíti a könyvvizsgálót az irányítással megbízott személyek felé történő kommunikáció alól.

A kommunikálandó ügyek az átvilágítás során felölelhetik:

- az átvilágítási megbízás részeként a felek felelősségeit,
- az átvilágítás és az elvégzett eljárások jelentős megállapításait,
- a könyvvizsgáló meglátásait a gazdálkodó egység számviteli gyakorlatáról, ideértve a számviteli politikát, a becsléseket és a pénzügyi kimutatásokban bemutatott információkat,
- olyan ügyek jelzését, amelyek a könyvvizsgálói következtetés minősítéséhez vezethetnek,
- az átvilágítás során felmerült nehézségeket, mint rendelkezésre nem álló adatok, információk, a könyvvizsgálói munka korlátozása. Ha a korlátozás hatókör korlátozásnak minősül és ezen helyzetet a vezetés/irányítással megbízott személyek nem tudják orvosolni, akkor ez eredményezheti a könyvvizsgálói következtetés minősítését vagy a megbízástól való visszalépést.

Jogszabály vagy szabályozás korlátozhatja vagy kifejezetten tilthatja a könyvvizsgálót abban, hogy bizonyos ügyeket kommunikáljon az irányítással megbízott személyek felé és okozhat a könyvvizsgáló titoktartási és kommunikációra vonatkozó kötelmei között ellentmondást, konfliktust. Ugyanakkor jogszabály akár meg is követelheti, hogy bizonyos ügyekről a könyvvizsgáló tájékoztatást adjon.

Az írásbeli kommunikáció harmadik felek részére történő rendelkezésre bocsátása jellemzően a vezetés vagy az irányítással megbízott személyek előzetes hozzájárulásával tehető meg (kivéve jogszabályi előírásokból eredő kötelezettségek esetében).

Gyakorlati megfontolások

Az átvilágítási megbízások elfogadásakor szükséges lehet egy, a könyvvizsgálati megbízások elfogadásához hasonló kérdőív vagy ellenőrzőlista rendszeres alkalmazása. Ez biztosítja, hogy minden lényeges szempont – a függetlenség, a vezetés tisztessége, a pénzügyi kimutatási keretelvek megfelelése és a szerződéses feltételek – következetesen átgondolásra kerüljön.

Ismétlődő megbízásoknál érdemes minden évben értékelni, hogy a gazdálkodó mérete, szabályozási környezete vagy finanszírozási formái változtak-e. Egy kisebb vállalkozás növekedése vagy új befektetők belépése például indokolhatja, hogy az átvilágítás helyett könyvvizsgálatra térjenek át.

Előfordulhat, hogy a megbízó és a vizsgált társaság nem ugyanaz a személy. Ilyen esetben a standard alapján kritikus, hogy a vizsgált társaság vezetése is elfogadja az átvilágítás feltételeit. Erre megoldást jelenthet egy háromoldalú megbízási szerződés, amelyben a megbízó, a társaság vezetése és a könyvvizsgáló közösen rögzítik a felelősségeket és az elvárásokat.

A gyakorlatban gyakran tapasztalható, hogy a megbízó auditként hivatkozik az átvilágításra. Ezért célszerű a szerződésben és a kommunikációban következetesen hangsúlyozni, hogy az átvilágítás nem könyvvizsgálat, és a könyvvizsgáló nem véleményt, hanem korlátozott bizonyosságot ad.

A kommunikáció során jellemző, hogy a társaság kijelöl egy kapcsolattartót – legtöbbször a főkönyvelőt vagy a gazdasági vezetőt. A vezetés gyakran törekszik minimalizálni a saját részvételét a megbízásban. Bár természetesen kerülni kell a menedzsment felesleges terhelését, a kommunikáció nem szorítkozhat kizárólag egy személyre. Az ISRE 2400 megköveteli, hogy a könyvvizsgáló szélesebb körben tartsa fenn a kapcsolatot a vezetés és – ha van – az irányítással megbízott személyek között. A gyakorlatban ezek interjúk, megbeszélések és írásos egyeztetések formájában valósulhatnak meg, amelyeket a könyvvizsgáló rövid emlékeztető jegyzettel vagy e-mail mentésével dokumentál.

Amennyiben a munka során hiányos információ vagy a könyvvizsgáló tevékenységének korlátozása merül fel, azt egyértelműen jelezni kell a kommunikáció során, hiszen ezek a körülmények a következtetés módosítását vagy a megbízástól való visszalépést is szükségessé tehetik.

2. Az átvilágítási munka tervezése

- A gazdálkodó egység megismerése
- A lényegesség meghatározása
- Eljárások megtervezése

Azonosan a kellő bizonyosságot nyújtó könyvvizsgálathoz, az átvilágítás során is szükséges a könyvvizsgálói tervezés, ideértve a lényegesség megítélését, a gazdálkodó egység megismerését és az elvégzendő eljárások megtervezését.

Ahhoz, hogy az átvilágítás megbízható eredményre vezessen és hasznos legyen a felhasználóknak, a lényegességet kvantitatív és kvalitatív ismérvek mentén is vizsgálni szükséges. A mennyiségi küszöbértékek (sokszor) mechanikus meghatározásán túl, figyelembe kell venni a gazdálkodó egység tulajdonosi és irányítási szerkezetét, méretét, stratégiáját, üzleti modelljét, működési és szabályozási környezetét, finanszírozásának módját és működésének lényeges kockázatait. Azaz pusztán a korlátozott bizonyosságra építve nem kerülhető el **a gazdálkodó egység alapos megismerése** (45-46. bekezdések). A gazdálkodó egység megismerése felöleli a gazdálkodó egység pénzügyi beszámolási keretének, számviteli politikájának és számviteli rendszerének, számviteli elszámolási folyamatainak és sajátosságainak a feltérképezését is. A megismerés célja, hogy a könyvvizsgáló azonosítsa a pénzügyi kimutatások olyan területeit, ahol lényeges hibás állítások felmerülése valószínű és így alapot biztosítson az adott területek kezelését szolgáló eljárások tervezéséhez.

A **lényegesség** (43-44. bekezdések) szakmai megítéléséről már több szakmai anyagban szó esett, így részletesen ezt jelen szakanyagban nem ismertetjük.

A gazdálkodó egység megismerését és a lényegességek meghatározását követően szükséges az **eljárások megtervezése és végrehajtása** (47. bekezdés). A standard kiemeli, hogy ehhez a könyvvizsgálónak **interjúkészítési és elemző eljárásokat** kell terveznie és végrehajtania oly módon, hogy a pénzügyi kimutatásokban szerepeltetett minden lényeges tétellel (a közzétételekkel is) foglalkozzon, valamint, hogy a pénzügyi kimutatásoknak azokkal a területeivel való foglalkozásra összpontosítson, ahol valószínű a lényeges hibás állítások előfordulása.

Gyakorlati megfontolások

Az átvilágítás tervezése eltér a könyvvizsgálattól: nem igényel részletes kockázatbecslési eljárásokat, és nem törekszik a kockázatok teljes körű feltárására. Az átvilágítás célja nem a minden lényeges hibás állítás azonosítása, hanem annak megítélése, hogy a pénzügyi kimutatásokban nincsenek-e nyilvánvaló lényeges eltérések. A könyvvizsgáló a gazdálkodó üzleti modellje, működési és számviteli környezete alapján határozza meg, mely területek érdemelnek kiemelt figyelmet, és ezekre koncentrálja az alkalmazandó eljárásokat.

Ezt követően kerül sor a lényegesség megállapítására, amely átvilágítás esetén módszertanilag hasonló a könyvvizsgálathoz. A könyvvizsgáló ilyenkor is figyelembe veszi a gazdálkodó egység méretét, az üzleti modellt, a szabályozási környezetet, a beszámoló felhasználóinak igényeit, valamint a pénzügyi kimutatások hibás állításából fakadó kockázatokat. A kvantitatív küszöbértékek (jellemzően például árbevétel vagy mérlegfőösszeg bizonyos százaléka) csak kiindulópontot jelentenek, amelyet mindig kiegészítenek kvalitatív szempontok.

Példa a lényegesség meghatározására:

Egy kisvállalkozás mérlegfőösszege 420 millió Ft, éves árbevétele 550 millió Ft, az átlagos statisztikai létszám 18 fő. A társaság nem kötelezett jogszabály szerinti könyvvizsgálatra, ezért választható az ISRE 2400 szerinti átvilágítás is. A könyvvizsgáló a lényegességet az árbevétel alapján állapítja meg, például a szakmai megítélése szerint 2%-os küszöbvel, ami 11 millió Ft-ot jelent. Ez a kvantitatív érték a kiindulópont az eljárások tervezésénél. Ugyanakkor kvalitatív szempontból egy 5 millió Ft összegű, célhoz kötött támogatás hibás elszámolása is lényegesnek minősülhet, mert a beszámoló felhasználóit (például a tulajdonost vagy a támogatást nyújtó szervezetet) félrevezetheti a gazdálkodás szabályszerűségének és átláthatóságának megítélésében.

A standard lehetőséget ad arra, hogy a könyvvizsgáló mérlegelje a lényegesség felülvizsgálatát, ha a munka során új információk merülnek fel. Ha például a zárási szakaszban olyan tételek kerülnek elő, amelyek eredetileg nem tűntek jelentősnek, de összegük vagy hatásuk nagyobb a vártnál, akkor szükség esetén módosítható a lényegességről alkotott megítélés, és ennek megfelelően az eljárások fókusza is. Ennek célja, hogy a végső következtetés – a korlátozott bizonyosság keretei között – a pénzügyi kimutatások egészére nézve továbbra is megbízhatóan tükrözze a gazdálkodás valós képét.

A gazdálkodó egység megismerése során a könyvvizsgáló nem egyszerűen adatokat gyűjt, hanem képet alkot a vállalkozás működési környezetéről és kockázatairól. Egy gyártó cég esetén ez magában foglalhatja a készletkezelési folyamatok áttekintését, az exportértékesítések devizakockázatainak értékelését, valamint a finanszírozási struktúra felmérését. Egy nonprofit szervezetnél ezzel szemben a hangsúly inkább a támogatások elszámolásán, a költségek szabályszerűségén és a transzparenciát biztosító kontrollokon van.

Az eljárások tervezésében a könyvvizsgáló a standardnak megfelelően elsősorban interjúkat és elemző eljárásokat alkalmaz. Az interjúk alkalmasak arra, hogy a vezetés és a kulcspozícióban lévő munkatársak tapasztalatai alapján feltárják a kritikus folyamatokat vagy a korábbi időszak hibás állításait. Az elemző eljárások pedig segítenek arányokat és trendeket azonosítani, amelyek alapján a könyvvizsgáló kijelölheti azokat a területeket, ahol leginkább fennáll a lényeges hibás állítás kockázata. Így például egy nonprofit szervezetnél az adományok és támogatások bevételi arányainak vizsgálata, míg egy gyártó cégnél a készletek forgási sebességének elemzése szolgálhat kiindulópontul.

A gyakorlat tehát azt mutatja, hogy a tervezési szakasz nem csupán formalitás. Bár nem épül részletes kockázatbecslésre, a gazdálkodó körülményeinek megértése és a lényegesség gondos meghatározása biztosítja, hogy a könyvvizsgáló következtetése a korlátozott bizonyosság keretei között is megbízható és a felhasználók számára értelmezhető legyen.

3. Az átvilágítási munka végrehajtása

- Interjúk készítése
- Elemző eljárások végrehajtása
- Egyéb kiemelt témákhoz kapcsolódó eljárások
- Könyvvizsgálói bizonyítékok értékelése

Az átvilágítás szűkebb terjedelmű és jellegű eljárások elvégzésével végezhető a korlátozott bizonyosság miatt, de azt nem szabad elfeledni, hogy az elvégzett eljárásoknak megfelelőnek és elegendőnek kell lennie a megalapozott könyvvizsgálói következtetés levonásához. Az ISRE 2400 (felülvizsgált) szerinti átvilágítás **elsősorban interjúkon és elemző eljárásokon** alapul.

Az ISRE 2400 standard részletezi, hogy **az interjúnak mire kell kiterjednie** (48. bekezdés) azt vizsgálva, hogy ezek a témák milyen hatást gyakorolnak a pénzügyi kimutatásokra, és azonosítani olyan területeket, ahol valószínűleg felmerülnek lényeges hibás állítások:

- a) tulajdonosok és vezetők megbeszélésein és hivatalos gyűlésein tett intézkedések vizsgálata
- b) szabályozó és ellenőrző szervektől kapott dokumentumok és intézkedések megismerése
- c) hogyan készíti el a vezetés a jelentős számveteli becsléseket
- d) kapcsolt felek és a közöttük lévő ügyletek és azok céljának megismerése, valamint a kapcsolatok és tranzakciók hatásainak feltérképezése
- e) jelentős, szokatlan vagy összetett ügyletek azonosítása, amelyek hatást gyakorolhatnak a pénzügyi kimutatásokra, ideértve
 - tevékenységek vagy működés jelentős változásai
 - működési és finanszírozási szerződések változásai
 - fordulónaphoz közeli jelentős események
 - előző időszakok nem javított hibái
 - jelentős könyvelési tételek vagy a pénzügyi kimutatások jelentős módosításai.
- f) tényleges vagy állítólagos csalás, törvényellenes cselekedet, helyzet, valamint a jogszabályoknak való meg nem felelés felmérése
- g) a vezetés azonosított-e olyan fordulónap utáni eseményeket, amelyekkel a pénzügyi kimutatásokat módosítani kellett
- h) a vezetés hogyan méri fel a gazdálkodó egység vállalkozás folytatására való képességét
- i) lényeges elkötelezettségek, kötelek, függő tételek azonosítása
- j) lényeges nem pénzügyi vagy ellenérték nélküli ügyletek az adott beszámolási időszakban.

Természetesen az interjú lefolytatását követően szükséges a kapott válaszok értelmezése és kiértékelése a könyvvizsgálói szakmai szkepticizmus alkalmazásával, figyelembe véve a válaszok következetességét, tényyszerűségét, alátámaszthatóságát, kapcsolódását a gazdálkodó egység jelenlegi és jövőbeni helyzetéhez és egyéb szakmai aspektusokat is.

Az **elemző eljárások** (49. bekezdés) alkalmazását a könyvvizsgálónak már az átvilágítás tervezésekor át kell gondolnia. A kellő bizonyosságot nyújtó könyvvizsgálatoknál használt módszerek alkalmazhatók a korlátozott bizonyosságot eredményező átvilágítások esetében is. Ezen módszerekről az ISA 520 standard és az előző évek MKVK kötelező oktatási anyagai részletesen szólnak, így itt alapvetően felsorolásszerűen térünk ki az elemző eljárásokra:

- pénzügyi kimutatások adatainak értelmezése és értékelése (pl. árbevétel tevékenységek szerinti megoszlása, költségek költségnemenkénti megoszlása)
- üzleti tervekkel való összevetés,
- iparági adatokkal való összehasonlítás

- nem pénzügyi adatok összekapcsolása a pénzügyi adatokkal (pl. létszám és bér, tárgyi eszközök kapacitása, gépóraszám és termelési volumen)
- kulcsfontosságú mutatók értelmezése, kiszámítása és elemzése
- saját becslések készítése (pl. értékcsökkenés, bérköltség teszteléséhez)
- arányszámok számítása (pl. termelés anyaghányada, bérhányada, árres, haszonkulcs, értékcsökkenési arány).

Az elemző eljárások kiegészítéseként tesztelési eljárások is végrehajthatók, ha azt a lényegesség, vagy a téma alapján a könyvvizsgáló szükségesnek ítéli meg.

Az elemző eljárások alkalmazásakor mindenképpen meg kell ítélni a kapott belső vagy külső adatok minőségét, megbízhatóságát.

A standard megfogalmaz olyan területeket, amelyeknél indokolt **egyéb átvilágítási eljárások elvégzése** (50-55. bekezdések):

- Kapcsolt felek:* kapcsolt felek és ügyleteik teljeskörű azonosítása, szokásos üzletmeneten kívüli ügyletek keresése, utóbbi esetben interjúk készítése
- Csalás és a jogszabályoknak való meg nem felelés* feltárása esetében a könyvvizsgálónak ezen helyzetet közölnie kell a vezetéssel, tulajdonosokkal (kivéve jogszabályi tiltás esetén), fel kell mérnie a pénzügyi kimutatásokra és az átvilágítási jelentésre gyakorolt hatásokat, meg kell ítélnie, hogy van-e jelentési kötelezettsége hatóságok felé.
- Vállalkozás folytatása felmérése* során, ha kételyei merültek fel a könyvvizsgálónak a vállalkozás folytatását illetően, akkor interjúk készítése során fel kell mérnie a vezetés/tulajdonosok jövőbeni terveit, tervezett intézkedéseit, azok realitását és pozitív hatásait, valamint értékelnie kell, hogy a kapott válaszok megfelelő alapot adnak-e ahhoz, hogy a gazdálkodó egység pénzügyi kimutatásait továbbra is a vállalkozás folytatásának elve mentén mutassák be. A standard magyarázata számos példát hoz azon helyzetekre, ami kétséget vethet fel a vállalkozás folytatásának feltételezésére (természetesen ezek létezése nem feltétlenül jelenti ezen elv megsértését).
- Más által végzett munka felhasználásakor* a könyvvizsgálónak meg kell győződnie arról, hogy a végrehajtott munka megfelelő az adott átvilágítási megbízás könyvvizsgálói céljaira.

A könyvvizsgálói eljárások során a könyvvizsgálónak bizonyítékot kell szereznie arra, hogy a pénzügyi kimutatások egyeznek a mögöttes számviteli nyilvántartásokkal vagy levezethetők azokból.

Ha a könyvvizsgáló úgy ítéli meg, hogy a pénzügyi kimutatás lényeges hibás állítást tartalmaz, akkor további eljárásokat kell megterveznie és végrehajtania, amelyek elegendőek ahhoz, hogy meg tudja állapítani, hogy a pénzügyi kimutatás egésze lényeges hibás állítást tartalmaz-e vagy sem. Ilyen további eljárás lehet újabb interjúk készítése, eddig még el nem végzett elemzések végrehajtása, újabb információk és adatok bekérése, külső megerősítések.

Fordulónap utáni események (58-60. bekezdések)

„Ha a könyvvizsgálónak a pénzügyi kimutatások fordulónapja és a könyvvizsgáló jelentésének dátuma között bekövetkező események jutnak tudomására, amelyek a pénzügyi kimutatások módosítását vagy azokban való közzétételt követelnek meg, a könyvvizsgálónak fel kell kérnie a vezetést ezeknek a hibás állításoknak a helyesbítésére.” (58. bekezdés)

A könyvvizsgálói jelentés dátuma után a könyvvizsgáló nem köteles semmilyen eljárást végrehajtani, ám ha a jelentés dátuma után, de a pénzügyi kimutatások nyilvánosságra hozatalának dátuma előtt olyan tény jut a könyvvizsgáló tudomására, amely, ha ismert lett volna számára a jelentésének dátumakor, lehet, hogy a jelentés módosítására késztette volna, akkor ezt a helyzetet egyeztetnie kell e vezetéssel/tulajdonosokkal és tisztázni kell, hogy szükséges-e a pénzügyi kimutatások módosítása, és amennyiben igen, az hogyan fog megtörténni. Ha a vezetés a könyvvizsgáló következtetéseivel ellentétben nem módosítja a pénzügyi kimutatásokat és már a jelentést megkapta, akkor a könyvvizsgálónak értesítenie kell a vezetést/tulajdonosokat, hogy ne tegyék közzé a pénzügyi kimutatásokat harmadik feleknek a szükséges módosítások végrehajtása előtt. Ha a közzététel mégis megtörténik, akkor a könyvvizsgálónak megfelelő lépéseket kell tennie annak érdekében, hogy megkísérelje megakadályozni, hogy a könyvvizsgáló jelentésére támaszkodjanak. Bár az eddigi gyakorlatban az átvilágítás tárgyát képező pénzügyi kimutatásokat jellemzően nem hozták nyilvánosságra, a jövőben ez változhat, ezért szükséges e követelmény rögzítése.

A könyvvizsgálói bizonyítékok értékelése

A könyvvizsgálónak **értékelnie kell, hogy elegendő és megfelelő bizonyíték került-e megszerzésre** (66-68. bekezdések) a végrehajtott eljárásokból, ahhoz, hogy következtetést tudjon kialakítani a pénzügyi kimutatásokra vonatkozóan. Ha a bizonyítékok nem elegendőek, nem megfelelőek, akkor a könyvvizsgálónak ki kell terjesztenie a már elvégzett eljárásokat vagy további eljárásokat kell végrehajtania. Ha ezek nem megvalósíthatóak, akkor a könyvvizsgáló nem képes következtetést levonni és így megítélni a jelentésre gyakorolt hatást.

Ha a könyvvizsgáló nem tud elegendő és megfelelő bizonyítékot szerezni következtetés kialakításához, meg kell beszélnie a vezetéssel és az irányítással megbízott személyekkel az ilyen korlátozásoknak az átvilágítás hatókörére gyakorolt hatásait.

Gyakorlati megfontolások

A könyvvizsgálat és az átvilágítás közötti egyik alapvető különbség az alkalmazott eljárások mélységében és részletességében rejlik. Míg a könyvvizsgálat során a könyvvizsgáló a lényeges hibás állítás kockázatának azonosítása után részletes vizsgálati és ellenőrzési lépéseket hajt végre, az ISRE 2400 (felülvizsgált) szerinti átvilágítás elsősorban interjúkon és elemző eljárásokon alapul.

A könyvvizsgálat során a könyvvizsgáló:

- kockázatokat azonosít és értékeli,
- felméri a kontrollkörnyezetet, beleértve az informatikai kontrollokat is,
- részletes tesztelési eljárásokat hajt végre (pl. kontrollkörnyezetet teszteli, tételes vizsgálatokat hajt végre, megerősítések kér, újraszámítást készít, egyeztetéseket végez),
- közvetlen és külső bizonyítékokat is beszerez.

Ezzel szemben az átvilágítás során a könyvvizsgáló:

- interjúkat folytat a gazdálkodásban illetékes személyekkel,
- elemző eljárásokat végez, például összehasonlításokat, arányelemzést, trendvizsgálatot,
- csak akkor végez további eljárásokat (pl. dokumentumvizsgálatot, megerősítést), ha a kezdeti eljárások alapján kérdés vagy ellentmondás merül fel.

A standard világosan kimondja, hogy az átvilágítás nem igényli olyan jellegű és mélységű eljárások elvégzését, amelyek jellemzőek a könyvvizsgálatra, így a könyvvizsgáló nem szerzi meg ugyanazt a szintű bizonyítékot, mint kellő bizonyosság esetén. Ugyanakkor az átvilágítási eljárások is strukturáltak és dokumentáltak, és a könyvvizsgáló számára lehetőséget biztosítanak arra, hogy megalapozott következtetést vonjon le – a megfelelő szinten.

Bizonyíték-típus	Rövid leírás	Átvilágításban használható?	Szemléltető példák
Interjú (kérdés)	A gazdálkodásban illetékes személyek megkérdezése	Átvilágításban az eljárások alapját képezi.	A gazdasági vezetővel egyeztetés arról, hogy az árfolyamveszteségek kezelésére a társaság milyen számviteli politikát alkalmazott, és volt-e ebben változás az előző évhez képest.
Elemző eljárások	Trendek, arányok, összevetések (pl. bevételek időszakonkénti alakulása)	Az ISRE 2400 (felülvizsgált) egyik fő eljárástípusa.	A bruttó fedezeti arány több évre kiterjedő vizsgálata, és annak elemzése, hogy az iparági trendektől való eltérést mi magyarázza (pl. költségstruktúra változása vagy számviteli hibás elszámolás)
Külső megerősítés	Harmadik féltől származó válasz (pl. bank, vevő, szállító)	Átvilágítás során csak akkor, ha az elvégzett eljárások alapján szükséges.	Vevői egyenlegek vagy kapcsolt felekkel szembeni követelések megerősítése, amikor felmerül a kétely, hogy a kimutatott követelés ténylegesen fennáll-e, különösen régóta lejárt tartozások esetében.
Dokumentum vizsgálat	Számlák, szerződések, belső nyilvántartások áttekintése	Átvilágításban célzottan, ha eltérés gyanúja merül fel.	Egy nagy értékű, hosszú távú bérleti szerződés áttekintése annak ellenőrzésére, hogy a kötelezettségek és a kapcsolódó költségek a megfelelő időszakban kerültek elszámolásra.
Újraszámítás	A könyvvizsgáló	Átvilágításban csak akkor, ha az	A hosszú lejáratú hitelek kamatköltségeinek

	ó saját számításai (pl. kamat, értékcsökken és ellenőrzése)	analitika és interjú nem elégséges.	újraszámítása a szerződéses kamatlábak alapján, amikor a pénzügyi ráfordítás aránytalanul alacsony a fennálló tartozáshoz képest.
Megfigyelés	Fizikai jelenlét, pl. leltározásnál	Nem része az ISRE 2400 (felülvizsgált) szokásos eljárásainak.	Leltárnál való jelenlét, ha a készletek értékelése rendszeresen vitás pont, és jelentős torzulást okozhat a mérlegben.
Egyéb bizonyíték (pl. belső kontrollok értékelése)	A könyvvizsgáló által értékelt folyamatok, rendszerek	Átvilágítás során a kontrollok figyelembevételére nincs kötelezettség.	A beszerzési folyamat jóváhagyási rendjének áttekintése, ha felmerül, hogy a jogosulatlan kötelezettségvállalások kockázata fennáll.

A fordulónapot követő események vizsgálata során érdemes elemezni, mi a könyvvizsgálat és az átvilágítás közötti különbség. A könyvvizsgálat során, az ISA 560 standard alapján a könyvvizsgáló aktívan keresi azokat az eseményeket, amelyek a pénzügyi kimutatásokra módosító hatást gyakorolhatnak. „A könyvvizsgálónak végre kell hajtania olyan könyvvizsgálati eljárásokat, amelyek célja elegendő és megfelelő könyvvizsgálati bizonyíték szerzése arra vonatkozóan, hogy azonosítottak minden, a pénzügyi kimutatások fordulónapja és a könyvvizsgálói jelentés dátuma között bekövetkezett olyan eseményt, amely a pénzügyi kimutatások módosítását vagy az azokban való közzétételt igényli.” (ISA 560 standard, 6. bekezdés)

Az átvilágítás esetén az ISRE 2400 standard ettől kissé lazábban fogalmaz: „ha a könyvvizsgálónak olyan események jutnak tudomására...”. Azaz az átvilágítás során sem szabad figyelmen kívül hagyni a fordulónapot követő eseményeket, csak itt kevésbé aktívan keres a könyvvizsgáló, pontosan a korlátozott bizonyosság miatt. Például, ha az interjúk során tudomására jut információ, vagy a hírekben a vállalkozással kapcsolatos új információk jelennek meg a fordulónapot követően, akkor fel kell mérnie ezen információk lehetséges hatását és azt is, hogy módosítani szükséges-e ezek miatt a pénzügyi kimutatásokat.

A különbség tehát nem abban áll, hogy az átvilágítás „felületes”, hanem abban, hogy a megbízás céljának és bizonyossági szintjének megfelelő, arányos szakmai munkavégzést kíván meg.

4. Az átvilágítás lezárása

- Dokumentálás
- Záróegyeztetés az ügyféllel

Az *átvilágítás folyamatának és elvégzett feladatainak dokumentálása* (93-96. bekezdések) elengedhetetlen, hiszen azt támasztja alá, hogy a könyvvizsgáló a jelen standarddal és kapcsolódó egyéb jogszabályokkal összhangban végezte munkáját.

A dokumentációnak elegendőnek és megfelelőnek kell lennie ahhoz, hogy az adott megbízással korábban kapcsolatban nem álló tapasztalt könyvvizsgáló megértse a jelen standard és egyéb vonatkozó jogi és szabályozási követelményeknek való megfelelés érdekében végrehajtott eljárások jellegét, ütemezését és terjedelmét, az eljárások eredményét és az ezekből levont könyvvizsgálói következtetéseket, valamint a megbízás során felmerült jelentős kérdéseket és az ezekkel kapcsolatban levont könyvvizsgálói következtetéseket és az alkalmazott jelentős szakmai megítéléseket.

A dokumentálási kötelelem kiterjed a vezetéssel, irányítással megbízott személyekkel és másokkal folytatott megbeszélések rögzítésére, kiemelve a jelentős ügyek átvilágítását és annak eredményeit.

A dokumentálás során rögzíteni kell, hogy ki végezte el a feladatot, mikor fejezték ezt be és hogy ki, mikor és milyen terjedelemben ellenőrizte ezt.

A vezetéssel, irányítással megbízott személyekkel folytatott kommunikáció lényeges lépése a **záróegyeztetés**, amely során a könyvvizsgáló által feltárt összegében és /vagy tartalmában lényegesnek minősülő, de a átvilágítási jelentés minősítésére nem ható – ideértve a teljességi nyilatkozatban foglalt ki nem javított hibákat, akár a vezetői levél pontjait - témákat az ügyfél és a könyvvizsgáló közösen meg tudja beszélni, és a jövőre vonatkozó feladatok, javító intézkedések megfogalmazhatók. Például a számviteli politika aktualizálása, szabályzatok összhangja a gyakorlattal, értékelési és megjelenítési kérdések, számviteli információs rendszer működése.

Gyakorlati megfontolások

Az átvilágítás lezárásának központi eleme a záróegyeztetés, amely lehetőséget ad arra, hogy a könyvvizsgáló és a vezetés közösen áttekintsék: a könyvvizsgáló helyesen értette-e meg a gazdálkodó működését, a pénzügyi kimutatásokban szereplő információkat, valamint a vezetés által adott válaszokat és magyarázatokat. A gyakorlatban ez a folyamat biztosítja, hogy ne maradjanak félreértések vagy tisztázatlan kérdések a következtetés kialakítása előtt.

A záróegyeztetés nem a hibák részletes vitájára szolgál, hanem annak megerősítésére, hogy a könyvvizsgáló által levont következtetések összhangban állnak a vezetés szándékával és a rendelkezésre bocsátott információkkal. Itt kerülhet sor olyan témák átbeszélésére is, amelyek ugyan nem vezetnek a következtetés módosításához, de a jövőbeni működés vagy az átláthatóság szempontjából jelentősek lehetnek – például számviteli politika pontosítása, dokumentáció kiegészítése vagy belső folyamatok fejlesztése.

A záróegyeztetés dokumentálásakor célszerű rövid, strukturált formában rögzíteni:

- a megbeszélés időpontját és résztvevőit,
- a főbb témaköröket és a vezetés álláspontját,
- a könyvvizsgáló által tett megállapításokat és javaslatokat,
- valamint azt, hogy ezek milyen hatással voltak a végső következtetésre.

A dokumentáció formája lehet összefoglaló jegyzőkönyv vagy a munkapapírokba illesztett rövid feljegyzés. A lényeg, hogy utólag egy másik tapasztalt könyvvizsgáló számára is egyértelmű legyen, hogyan zajlott a lezárás, és hogy minden lényeges kérdés átbeszélésre került.

Az átvilágítás lezárása tehát nem pusztán a bizonyítékok értékelése, hanem annak biztosítása, hogy a könyvvizsgáló és a vezetés azonos értelmezésre jutottak a pénzügyi kimutatások és a feltárt ügyek lényegét illetően, a záróegyeztetés dokumentált lezárásával.

5. Az átvilágításról szóló átvilágítási jelentés készítése

- Ügyfél-nyilatkozatok beszerzése
- Könyvvizsgálói következtetés kialakítása
- A jelentés elkészítése
- A jelentés kiadása

A **teljességi és egyéb szükségesnek ítélt írásbeli nyilatkozat kérése** (61-65. bekezdések) az átvilágítási megbízás során is szükséges, mivel az fontos bizonyítékforrás. Mint azt már tudjuk, a teljességi nyilatkozatban a vezetés elismeri, hogy teljesítette felelősségét a pénzügyi kimutatásoknak a vonatkozó pénzügyi beszámolási keretelvek szerinti elkészítéséért, és megadott a könyvvizsgálónak minden releváns információt és hozzáférést az információhoz, valamint, hogy valamennyi ügyletet rögzítettek, és azokat a pénzügyi kimutatások tükrözik.

A 2400-as standard részletesen ír arról, hogy az írásbeli nyilatkozatban a vezetés meg kell, hogy erősítse, hogy közölte a könyvvizsgálóval (62. bekezdés):

- a) a kapcsolt felek azonosító adatait, valamennyi kapcsolt féllel fennálló kapcsolatot és ügyletet
- b) a vezetés előtt ismert bármilyen csalás vagy vélt csalás jelentős tényeit, amely hatással lehet a gazdálkodó egységre
- c) az ismert tényleges vagy lehetséges jogszabályoknak való meg nem felelést, amelynek hatásai érintik a gazdálkodó egység pénzügyi kimutatásait
- d) a vállalkozás folytatása feltételezéséhez releváns valamennyi információt
- e) a fordulónap utáni események hatásait, valamint, hogy ezekkel a pénzügyi beszámolás szabályai alapján a gazdálkodó egység módosította pénzügyi kimutatásait vagy a jelentős hatású, de nem módosító eseményeket közzétette
- f) a lényeges elkötelezettségeket, szerződéses kötelezettségeket vagy függő tételeket, amelyek hatással vannak/lehetnek a gazdálkodó egység pénzügyi kimutatásaira
- g) a gazdálkodó egység által végrehajtott lényeges nem monetáris, nem pénzügyi ügyleteket vagy ellenérték nélküli ügyleteket.

Az **írásbeli nyilatkozatok dátumának** a könyvvizsgálói jelentés dátumához lehető legközelebb eső, de nem azt követő időpontnak kell lennie.

Ha a vezetés nem adja meg az írásbeli nyilatkozatot, a könyvvizsgálónak ezt kommunikálnia kell a vezetéssel és az irányítással megbízott személyekkel, újra kell értékelni a vezetés tisztességét és azt is, hogy ez a helyzet mennyiben befolyásolja a megszerzett bizonyítékokat. Az írásbeli nyilatkozatok hiánya vagy a vezetés tisztességével kapcsolatosan felmerülő kétely a könyvvizsgálói jelentést is befolyásolja, azaz a könyvvizsgálónak vissza kell utasítania a következtetés levonását vagy vissza kell lépnie a megbízástól.

A pénzügyi kimutatásokra vonatkozó **könyvvizsgálói következtetés kialakítása** (69-71. bekezdések) során a könyvvizsgálónak értékelnie kell, hogy a pénzügyi kimutatások:

- megfelelően hivatkoznak-e a vonatkozó pénzügyi beszámolási keretelvekre vagy megfelelően ismertetik-e azokat
- megfelelnek-e a kapcsolódó számviteli szabályozás bemutatási és értékelési követelményeinek
- közzéteszik-e a jelentős számviteli politikákat és azok megfelelőek-e a szabályozás és a gazdálkodó egység működése mentén
- számviteli becslései ésszerűek-e
- a kiegészítő megjegyzések közzétételei megfelelőek és elegendőek-e, hogy a felhasználók megértsék a lényeges ügyletek és események hatásait
- tartalmazzak-e az előző évi átvilágítások kapcsán nem helyesbített hibás állítást és ezek milyen hatást gyakorolnak a pénzügyi kimutatásokra.

A következtetésre hatást gyakorol az is, hogy a könyvvizsgáló milyennek ítéli meg a gazdálkodó egység számviteli gyakorlatainak minőségét, például a vezetés elfogultsága, a bemutatás és értékelés elfogulatlanságát.

A könyvvizsgálói következtetés formája (72-85. bekezdések) a már ismert minősítés nélküli és minősített következtetés.

Minősítés nélküli következtetést kell megfogalmazni, ha a könyvvizsgáló korlátozott bizonyosságot szerzett ahhoz, hogy arra a következtetésre jusson, hogy semmi nem jutott a tudomására, amely miatt úgy gondolja, hogy a pénzügyi kimutatásokat nem mutatják be minden lényeges szempontból a vonatkozó pénzügyi beszámolási keretelvekkel összhangban.

Minősített következtetést kell megfogalmazni, ha:

- a) a könyvvizsgáló az elvégzett eljárások és a szerzett bizonyítékok alapján azt állapítja meg, hogy a pénzügyi kimutatások lényeges hibás állítást tartalmaznak, vagy
- b) a könyvvizsgáló nem tud elegendő és megfelelő bizonyítékot szerezni a pénzügyi kimutatásokban szerepeltetett, a pénzügyi kimutatások egésze szempontjából lényeges egy vagy több tételre vonatkozóan.

A minősített következtetés lehet korlátozott, ellentétes vagy a következtetés levonásának visszautasítása.

Amennyiben a pénzügyi kimutatások lényeges hibás állítást tartalmaznak, akkor:

- a) korlátozott következtetést kell levonni, ha a minősítést előidéző ügy(ek) lényeges(ek), de nem átfogó(ak) a pénzügyi kimutatások szempontjából, vagy
- b) ellentétes következtetést kell megfogalmazni, ha a minősítést előidéző ügy(ek) lényeges(ek) és átfogó(ak) a pénzügyi kimutatások szempontjából.

A lényeges hibás állítás esetén, függetlenül a korlátozott vagy ellentétes következtetéstől, a könyvvizsgálónak ismertetnie és számszerűsíteni kell a hibás állítás pénzügyi hatásait. (Ha ez nem megvalósítható, a könyvvizsgálónak ezt ki kell jelentenie.) Szintén ki kell fejezni, ha a kiegészítő megjegyzések közzétételei tartalmazznak lényeges hibás állítást vagy ha ez a kiegészítő megjegyzés közzétételeinek elmulasztásából fakad.

Ha a könyvvizsgáló nem tud következtetést kialakítani a pénzügyi kimutatásokra vonatkozóan elegendő és megfelelő bizonyíték szerzésére való képtelenség miatt, akkor:

- a) korlátozott következtetést kell megfogalmaznia, ha arra a következtetésre jut, hogy a fel nem tárt hibás állításoknak a pénzügyi kimutatásokra gyakorolt lehetséges hatásai lényegesek, de nem átfogóak lehetnének, vagy
- b) vissza kell utasítani a következtetés levonását, ha a fel nem tárt hibás állításoknak a pénzügyi kimutatásokra gyakorolt lehetséges hatásai lényegesek és egyben átfogóak lehetnének.

A következtetés alapja szakaszban meg kell adni az elegendő és megfelelő bizonyíték szerzésére való képtelenség okát (okait).

A könyvvizsgálónak vissza kell lépnie a megbízástól, ha:

- a) a vezetés az átvilágítás hatókörét korlátozza, amelynek eredményeképpen a könyvvizsgáló nem tud elegendő és megfelelő bizonyítékot szerezni a pénzügyi kimutatásokra vonatkozó következtetés kialakításához,
- b) arra a megállapításra jutott, hogy a fel nem tárt hibás állításoknak a pénzügyi kimutatásokra gyakorolt lehetséges hatásai lényegesek és átfogóak.

Természetesen a vonatkozó jogszabálynak/szabályozásnak engedélyeznie kell a visszalépést.

A megbízástól való visszalépés célszerűsége függhet attól, hogy milyen szakaszban van a megbízás teljesítése akkor, amikor a vezetés a hatóköri korlátozást megvalósítja. Ha a könyvvizsgáló már az átvilágítás döntő részét végrehajtotta, dönthet úgy, hogy a lehetséges mértékig befejezi az átvilágítást, visszautasítja a következtetés levonását, és kifejti a hatókör-korlátozást a jelentésnek abban a bekezdésében, amely ismerteti a következtetés levonása visszautasításának alapját.

A standard szerint a **könyvvizsgáló átvilágítási megbízásra vonatkozó jelentését** írásba kell foglalni és annak a következő elemeket kell tartalmaznia (86. bekezdés):

- a) Cím: Könyvvizsgálói átvilágítási megbízásra vonatkozó jelentés
- b) Címzettek
- c) Bevezetés:
 - pénzügyi kimutatások azonosítása, fordulónap, időszak,
 - hivatkozás a számviteli politika meghatározó elemeinek összefoglalására és egyéb magyarázó információkra,
 - kijelentést arról, hogy a pénzügyi kimutatásokat átvilágították.
- d) A vezetés felelősségének ismertetése a pénzügyi kimutatások elkészítéséért:
 - ideértve a vonatkozó pénzügyi beszámolási keretelveknek megfelelő elkészítés felelősségét,
 - és az olyan belső kontrollok működésének felelősségét, amelyeket a vezetés szükségesnek tart ahhoz, hogy lehetővé váljon az akár csalásból, akár hibából eredő lényeges hibás állításoktól mentes pénzügyi kimutatások elkészítése.
- e) Speciális célú pénzügyi kimutatások esetében a cél és a vezetés felelőssége az alkalmazott pénzügyi beszámolási keretelvekre,

- f) A könyvvizsgáló felelősségének megfogalmazása és a szükséges jogszabályokra és jelen standardra való hivatkozás,
- g) A pénzügyi kimutatások átvilágításának és az átvilágítás korlátainak kommunikálása, kiegészítve az alábbiakkal:
 - a jelen standard szerinti átvilágítási megbízás korlátozott bizonyosságot nyújtó szolgáltatásokra szóló megbízás
 - a könyvvizsgáló eljárásokat hajt végre, amelyek elsősorban a vezetéssel és az adott esetnek megfelelően a gazdálkodó egység egyéb munkatársaival készített interjúkból, valamint elemző eljárások alkalmazásából állnak, és értékeli a megszerzett bizonyítékokat,
 - az átvilágítás során végrehajtott eljárások lényegesen kevesebbek, mint a Nemzetközi Könyvvizsgálat Standardok szerint végzett könyvvizsgálat során végrehajtottak, és ennek megfelelően a könyvvizsgáló nem fogalmaz meg könyvvizsgálói véleményt a pénzügyi kimutatásokra vonatkozóan.
- h) „Következtetés” című bekezdés,
- i) Minősített következtetés esetén ennek ténye, jellege, okai és magyarázata,
- j) Hivatkozás a releváns etikai követelményeknek történő megfelelésre vonatkozó köteleмre,
- k) A könyvvizsgálói jelentés dátuma,
- l) A könyvvizsgáló aláírása,
- m) Az a hely a joghatóságon belül, ahol a könyvvizsgáló működik.

A magyar jogszabályi kötelezettségen alapuló könyvvizsgálói tevékenység körébe tartozó átvilágítási megbízások esetén a jelentés tartalmazza (86A):

- a) könyvvizsgáló cég nevét, székhelyét, kamarai nyilvántartási számát és a képviselőre jogosult személy nevét és aláírását, valamint az átvilágítási megbízásért felelős természetes személy könyvvizsgáló (a megbízásért felelős partner) nevét, aláírását, kamarai nyilvántartási számát;
- b) egyéni könyvvizsgáló esetén a könyvvizsgáló nevét, aláírását, kamarai nyilvántartási számát.

Előfordul, hogy a könyvvizsgáló **figyelemfelhívó bekezdés** közzétételét tartja szükségesnek, mert megítélése szerint ez fontos a pénzügyi kimutatások felhasználóinak megértése szempontjából. Speciális célú pénzügyi kimutatások esetében mindenképpen szükséges a figyelemfelhívó bekezdés, amely figyelmezteti a könyvvizsgáló jelentésének felhasználóit arra, hogy a pénzügyi kimutatások speciális célú keretelvek szerint készültek és ennek eredményeképpen lehet, hogy a pénzügyi kimutatások nem megfelelőek más célra.

Ha a könyvvizsgáló szükségesnek tartja (és ezt jogszabály/szabályozás nem tiltja), **egyéb kérdések bekezdés**ben kommunikálhat a pénzügyi kimutatásokban prezentált vagy közzétett kérdéseken kívüli olyan kérdést, amely megítélése szerint releváns abból a szempontból, hogy a felhasználók megértsék az átvilágítást, a könyvvizsgáló felelősségét vagy jelentését.

A *könyvvizsgálói jelentés dátuma* nem korábbi, mint az a dátum, amelyen a könyvvizsgáló elegendő és megfelelő bizonyítékot szerzett a könyvvizsgáló pénzügyi kimutatásokra vonatkozó következtetésének alapjaként, beleértve, hogy meggyőződött arról, hogy minden szükséges pénzügyi kimutatást elkészítettek és az elismert hatáskörrel rendelkező személyek megerősítették, hogy felelősséget vállalnak az adott pénzügyi kimutatásokért.

Gyakorlati megfontolások

Az átvilágítási jelentés kommunikációs elemei közül vannak olyanok, amelyeket a standard kifejezetten előír, és vannak olyanok, amelyek alkalmazása a könyvvizsgáló szakmai megítélésétől függ. Lényeges eltérés a könyvvizsgálói jelentéshez képest, hogy az átvilágítási jelentés tartalmazza a korábban bemutatott g) pont szerinti közlést, amely világosan bemutatja az átvilágítás jellegét és korlátait. A felhasználók számára ez az üzenet alapvető fontosságú, hiszen pontosan keretezi, mire támaszkodhatnak a következtetés értelmezésekor.

A könyvvizsgáló mérlegelésén alapuló eszközök közé tartozik a figyelemfelhívó és az egyéb kérdések bekezdés. Előbbit leggyakrabban a vállalkozás folytatásának feltételezésével kapcsolatos bizonytalanság vagy a speciális célú pénzügyi kimutatások esetén alkalmazzák, míg utóbbi indokolt lehet a speciális célú pénzügyi kimutatásoknál, amikor fontos a felhasználók számára jelezni a beszámoló sajátos célját és korlátait.

A gyakorlatban hasznos lehet már a munka megkezdésekor, a tervezés szakaszában átolvasni a függelékben szereplő minta jelentés szövegét, hogy a könyvvizsgáló eljárásai és dokumentációja összhangban maradjon a jelentésben közlendő kötelező és mérlegelés alapján alkalmazott kommunikációs elemekkel, és a lezáráskor ne maradjanak hiányosságok vagy ellentmondások.

III. Átvilágítás jelentés minta - ISRE 2400, 2. sz függelék, 1. sz. szemléltető példa alapján

A körülmények a következők:

- Teljes pénzügyi kimutatások átvilágítása.
- A gazdálkodó egység vezetése által a 2000. évi C. törvény a számvitelről szabályozással összhangban készített, általános célú pénzügyi kimutatások.
- Az átvilágítási megbízás előfeltételeiként a vezetés pénzügyi kimutatásokért való felelősségét elismerte (30. bekezdése b). pont)
- Az egyszerűsített éves beszámoló átvilágításán kívül a könyvvizsgálónak a helyi jogszabályok értelmében egyéb jelentéstételi felelősségei is vannak.

FÜGGETLEN KÖNYVVIZSGÁLÓ ÁTVILÁGÍTÁSI JELENTÉSE

ABC Kft. tulajdonosainak (vagy vezetésének, vagy irányítással megbízott személyeknek):

Az egyszerűsített éves beszámolóról készült jelentés

Elvégeztük az ABC társaság mellékelt egyszerűsített éves beszámolójának átvilágítását, amely egyszerűsített éves beszámoló a 20X5. december 31-i fordulónapra készített mérlegből, az ezen időponttal végződő évre vonatkozó eredménykimutatásból és kiegészítő mellékletből áll.

A vezetés felelőssége a pénzügyi kimutatásokért

A vezetés felelős az egyszerűsített éves beszámoló 2000. évi C. törvény a számvitelről szabályozással összhangban történő elkészítéséért és valós bemutatásáért, valamint az olyan belső kontrollokért, amelyeket a vezetés szükségesnek tart ahhoz, hogy lehetővé váljon az akár csalásból, akár hibából eredő lényeges hibás állításoktól mentes pénzügyi kimutatások elkészítése.

A könyvvizsgáló felelőssége

A mi felelősségünk következtetést megfogalmazni a mellékelt egyszerűsített éves beszámolóra vonatkozóan. Átvilágításunkat a 2400. témaszámú, „*Múltra vonatkozó pénzügyi kimutatások átvilágítására szóló megbízások*” című (felülvizsgált) Átvilágítási Megbízásokra Vonatkozó Nemzetközi Standarddal összhangban hajtottuk végre. A hivatkozott standard megköveteli, hogy következtetést vonjunk le arra vonatkozóan, jutott-e bármi a tudomásunkra, ami arra a meggyőződésre vezetett volna bennünket, hogy az egyszerűsített éves beszámolót nem minden lényeges szempontból a vonatkozó pénzügyi beszámolási keretelvekkel összhangban készítették el. Ez a standard megköveteli azt is, hogy megfeleljünk a releváns etikai követelményeknek.

Az egyszerűsített éves beszámoló a 2400. témaszámú (felülvizsgált) Átvilágítási Megbízásokra Vonatkozó Nemzetközi Standarddal összhangban végzett átvilágítása korlátozott bizonyosságot nyújtó szolgáltatásokra szóló megbízás. A könyvvizsgáló eljárásokat hajt végre, amelyek elsősorban a vezetéssel és az adott esetnek megfelelően a gazdálkodó egység egyéb munkatársaival készített interjúkból, valamint elemző eljárások alkalmazásából állnak, és értékeli a megszerzett bizonyítékokat.

Az átvilágítás során végrehajtott eljárások lényegesen kevesebbek, mint a Nemzetközi Könyvvizsgálati Standardok szerint végzett könyvvizsgálat során végrehajtott eljárások. Ennek megfelelően nem bocsátunk ki könyvvizsgálói véleményt a jelen pénzügyi kimutatásokra vonatkozóan.

Következtetés (minősítés nélküli következtetés esetén)

Átvilágításunk alapján semmi nem jutott tudomásunkra, ami arra a meggyőződésre vezetett volna bennünket, hogy a jelen egyszerűsített éves beszámoló nem mutatja be valósan minden lényeges szempontból (vagy nem ad megbízható és valós képet) az ABC társaság 20X5. december 31-én fennálló pénzügyi helyzetét (helyzetéről), valamint az ezen időponttal végződő évre vonatkozó pénzügyi teljesítményét (pénzügyi teljesítményéről) a 2000. évi C. törvény a számvitelről szabályozással összhangban.

(VAGY - A korlátozott következtetés alapja – korlátozott következtetés esetén)

A társaság készletei xxx értékkel szerepelnek a mérlegben. A vezetés nem a bekerülési érték és mérlegkészítéskori piaci érték közül az alacsonyabbikon mutatta ki a készleteket, hanem csak bekerülési értéken, ami eltérést jelent a magyar számviteli törvény (2000. évi C. törvény) követelményeitől. A társaság nyilvántartásai jelzik, hogy ha a vezetés a készleteket a bekerülési érték és a mérlegkészítéskori piaci érték közül az alacsonyabbikon mutatta volna ki, xxx összeggel kellett volna leírni a készleteket a piaci értékükre. Ennek megfelelően az értékesítés közvetlen költségét xxx összeggel növelték volna, és a nyereségadó, a nettó eredmény, valamint a saját tőke ilyen sorrendben xxx, xxx és xxx összeggel csökkent volna.

Korlátozott következtetés

Átvilágításunk alapján, a korlátozott következtetés alapja bekezdésben ismertetett ügy hatásainak kivételével, semmi nem jutott a tudomásunkra, ami arra a meggyőződésre vezetett volna bennünket, hogy az ABC társaság egyszerűsített éves beszámolóját nem minden lényeges szempontból a 2000. évi C. törvény a számvitelről szabályozással összhangban készítette el.)

Jelentés egyéb jogi és szabályozási követelményekről

A könyvvizsgálói jelentés ezen részének formája és tartalma a könyvvizsgáló egyéb jelentéstételi felelőségeinek jellegétől függően fog változni.

A könyvvizsgáló jelentésének dátuma

A könyvvizsgáló cég neve

A könyvvizsgáló cég székhelye

Kamarai nyilvántartási száma

A képviselőre jogosult személy neve és aláírása

Az átvilágítási megbízásért felelős természetes személy könyvvizsgáló (a megbízásért felelős partner) neve, aláírása, kamarai nyilvántartási száma

Egyéni könyvvizsgáló esetén:

A könyvvizsgáló neve és aláírása

Kamarai nyilvántartási száma

IV. Szakirodalom

Accountancy Europe: Audit exemption thresholds in Europe, Short- and long-term development in 32 European countries, Survey results 2021

FEE: Survey on the Provision of Alternative Assurance and Related Services Across Europe, 2009

IAASB: 2400. témaszámú (felülvizsgált) átvilágítási megbízásokra vonatkozó nemzetközi standard

IASSB: At a glance, International Standard on Review Engagements (ISRE) 2400 (Revised), Engagements to Review Historical Financial Statements 2012

ICAEW Alternatives to audit report on the ICAEW assurance service consultation, 2009

ICAEW: Assurance review engagements on historical financial statements, 2019

IFAC SMPC: Guide to review engagements, 2013

IFAC, Phil Cowperthwaite: Review Engagements—A Value-Adding Client Service, 2014